

Deimantas Narkevičius (b. 1964) is one of the most famous contemporary Lithuanian artists, one that became an active participant of global contemporary art processes at the turn of the 20th–21st centuries. In 2020, the LNMA acquired one of the artist's first films, *Legend Coming True* (1999). It has also been acquired by the Reina Sofia Museum in Madrid and the Museum of Jewish Art and History (*mahJ*) in Paris (the usual number of copies of the artist's films is five). It is a film about the life of Jews in Vilnius up to World War II, their most savage experiences during the war years, the Holocaust and salvation. The film was created in 1999 when the history of Jewish Vilnius

and the Holocaust were not yet really being discussed or analysed in Lithuania. The main character (a former ghetto prisoner and partisan Fania Brantsovskaya) never appears, we only hear her voice behind the scenes. Speaking in Russian, she gives a historic account of her family's establishment and life in the interwar and dramatic war years in Vilnius. The mechanical densification of the course of her life in a static film shot holds unbelievably intense memories of events, becoming a metaphor for passing time, the past and the present, memory and forgetting.

Lolita Jablonskienė

Deimantas Narkevičius

Videofilmas „Legendos išsipildymas“

Suskaitmenintas „Super 8 mm“ filmas, 68 min.
LNDM, Fm-3139

Deimantas Narkevičius (g. 1964) – vienas pačių žymiausių šiuolaikinių Lietuvos menininkų, XX–XXI a. sandūroje tapęs aktyviu globalaus šiuolaikinio meno procesų dalyviu. 2008 m. jis buvo apdovanotas ir Lietuvos nacionaline kultūros ir meno premija, ir prestižiniu Europos šiuolaikinio meno prizų „The Vincent Award“. D. Narkevičiaus kūriniai eksponuoti svarbiausiose Lietuvos meno institucijose, taip pat Moderniojo meno muziejuje („MoMA“) Niujorke, Pompidu centre Paryžiuje, „Tate Modern“ Londone ir kt., jie rodomi ir nuolatinėje Nacionalinės dailės galerijos ekspozicijoje Vilniuje. Minėti ir kiti užsienio muziejai bei privatūs kolekcininkai yra įsigiję šio menininko

kūrinių. Iki šiol Lietuvos nacionalinio dailės muziejus (LNDM) rinkinyje buvo tik ankstyvas D. Narkevičiaus darbas – *ready-made* objektas „Per ilgai ant paaukštino“ (1994), nors pastaraisiais metais ypač vertinami ir kolekcionuojami jo sukurti filmai. Tik 2020 m. LNDM rinkinius papildė vienas pirmųjų menininko filmų „Legendos išsipildymas“ (1999). Šį kūrinį taip pat yra įsigiję Nacionalinis karalienės Sofijos muziejus Madride ir Judaizmo dailės ir istorijos muziejus (*mahJ*) Paryžiuje (įprastas menininko filmų kopijų skaičius – 5).

Pilnametražio filmo trukmės kūrinys, dažniausiai pristatomame vaizdo instaliacijos pavidalu, atsiskleidžia būdinga D. Narkevičiui judančių vaizdų konstravimo strategija. Tai – subjektyviu pasakojimu paremta naratyvo ir konceptualiai motyvuotų specifinių kino technikų (filmavimo ir demonstravimo aparatūros pasirinkimo,

šiuolaikinio meno kalbos elementais papildytos vaizdo ir garso režisūros, autorinio montažo) sandūroje gimstantis kritiškas istorijos ir dominuojančios istorinės atminties apmąstymas.

„Legendos išsipildymas“ – filmas apie Vilniaus žydų gyvenimą iki Antrojo pasaulinio karo, žiauriausius išbandymus karo metu, Holokaustą ir išsigelbėjimą. Ši sunki miesto istorijos dalis skaudžiai ironizuojama kūrinio pavadinime, kurio tiesioginę reikšmę primena filmo pradžioje (lietuvių kalba) eiliuotą legendą apie Vilniaus įkūrimą ir pasaulyje girdimą jo garsą skaitanti maža mergaitė, o legendos reikšmę apverčia, susimąstyti apie miesto šlovės ir nešlovės istorines linijas skatina pabaigoje skambanti Vilniaus geto partizanų daina „Zog nit keyn mol“ („Niekada nesakyk, kad eini į paskutinį kelią“), kurią jidiš kalba dainuoja Holokaustą išgyvenusi vyresnio amžiaus moteris. Ją ir skaitančią mergaitę matome nufilmuotas, o pagrindinė

filmo veikėja (buvusi geto kalinė ir partizanė Fania Brancovskaja) taip ir nepasirodo, girdime tik jos balsą už kadro. Rusų kalba ji pasakoja savo šeimos įsikūrimo ir gyvenimo tarpukario bei dramatiškų karo metų Vilniuje istoriją, minėdama giminaičius, kaimynus, draugus, tarp jų ir žinomus Vilniaus geto žydų veikėjus, prisimindama ir kasdienes, ir ypatingus įvykius, taip pat konkrečias šių žmonių mirties ar išsigelbėjimo aplinkybes. Kalbėdama vardija su savo pačios gyvenimu mieste susijusias vietas, gatves, pastatus, atverdama užmirštą žydiško Vilniaus ir karo metų Vilniaus geto topografiją. Taip rutuliojasi ypatingas naratyvas, kuriame susipina mažoji ir didžioji istorijos, tiksliau, pastarąją veikia žinome esant, atpažįstame, tačiau ji yra ištirpusi filmo protagonistės asmeniškose patirtyje.

Pasakotojos balsą ekrane lydi specifiškai nufilmuoti vaizdai. Ilgą, detalių naratyvą įrėmina vos keturi, tiesa, taip pat ilgos trukmės kadrai,

pristatantys su filmo herojės biografija susijusias vietas: gatvę greta sinagogos, kurioje gyveno moters šeima, jos lankytą mokyklą, kuri nacių okupacijos metais tapo Žydų tarybos (Judenrato) būstine [dabar ten įsikūręs LNNDM Prano Gudyno restauravimo centras], namą gete, į kurį buvo perkelti jos šeimos nariai, ir Rūdninkų girios, priglaidusios iš geto pabėgusią ir partizane tapusią Fanią, prieigas. Šie vaizdai paradoksaliai statiški ir kintantys vienu metu. Kiekvienas jų užfiksuotas stabiliai stovinčia kamera, 24 valandas filmuojant po kadražą per minutę ir vėliau demonstruojant pagreitintai. Klausantis į vieną ar kitą rodomą vietą projektuojamo pasakojimo, laikas ekrane bėga itin greitai, tamsą keičia šviesa, dieną – naktis, išryškėja ir nublanksta miestovaizdžio ar peizažo

detalės, akimirksnį pasirodžiusios, vėl ištirpsta atsitiktinės figūros. Mechanškai sutankinta gyvenimo tėkmė statiškame, kone nuobodžiame kadre, sugretinta su įvykių tirštumu moters prisiminimuose, virsta talpia praeinančio laiko, praeities ir dabarties, atminties ir užmaršties sandūros metafora.

Šis filmas sukurtas 1999 m., kai žydiškojo Vilniaus istorija ir Holokaustas Lietuvoje dar nebuvo plačiai aptariami ir analizuojami, tad jo originalumas ir vertė – ne tik savita meninė kalba, plėtotą ir vėlesniuose, tarptautinėse parodose išgarsėjusiuose D. Narkevičiaus darbuose, bet ir visuomenės trauminės atminties diskurso aktualizavimas.

Lolita Jablonskienė

<
>
Deimantas Narkevičius.
Videofilmas „Legendos išsipildymas“. 1999
Suskaitmenintas
„Super 8 mm“ filmas,
trukmė – 68 min.
LNNDM, Fm-3139

